

lyett, hogy a nemzetiségek iránti türelemre és tiszteletre alapozódó, demokratikus, méltányosabb rendszer kialakításán fáradoztak volna, hagyták, hogy tévútra vezessék őket, és hogy érdekeiket feláldozzák a társadalmilag és kulturálisan előjogokat élvező nemzetiség privilegizált osztályaival való együttműködés oltárán.³⁰ Ekképpen akaratlanul is kiszolgáltatták magukat az ókonzervatív arisztokrata-dzsentri rezsimnek, amely saját feudális előjogainak megvédését tekintette elsődleges feladatának. Nemigen derengtek fel a zsidóság előtt azok a „veszedelmek”, amelyeket az ébredező „elmaradott” nemzetiségek testesítettek meg, nem is sejtették talán, hogy baj származik abból, ha a rendszer mindenáron fenn akarja tartani a magyar hegemoniát, és megkísérli újját állni az elnyomott és kizsákmányolt társadalmi osztályok egyre erősödő reform-, igazság- és egyenlőségköveteléseinek.

Tisza Kálmán szűk látókörű, elnyomó társadalmi és nemzetiségi politikáját kisebb-nagyobb eltérésekkel, olykor fokozódó intenzitással, valamennyi utódja továbbvitte egészen a korszak végéig, 1918-ig.³¹ Az ókonzervatív beállítottságú magyar nacionalista vezetők még csak fontolóra sem vették a társadalom reformját vagy a nemzetiségekkel való kiegyezést. A vég küszöbén, amikor már nyilvánvalóvá vált a háborús vereség, még ekkor is azzal vélték megóvni Magyarország történelmi határait, s egyúttal saját uralmukat, hogy felmondták a központi hatalmakhoz fűződő szövetséget, és faképnél hagyták Ausztriát, alkotmányos társállamukat. E formális politikai-katonai gesztusokkal remélték elhítenni a győztes hatalmakkal, hogy Magyarország mindvégig a német nyelvterület magatehetetlen áldozata volt.

Baloldali radikális rendszerek

Az arisztokrata-dzsentri uralkodó körök illúzióit szertefoszlatta az 1918. október–novemberi katonai vereség nyomába lépő bomlás és zűrzavar. 1918. október 31-én vértelen forradalom hatalomra juttatta gróf Károlyi Mihályt, de a történelmi események felgyorsulása keresztülhúzta és jórészt semmissé tette az ő merész és nagy képzelőerőről tanúskodó intézkedéseit. Károlyi, Magyarország egyik legősbibb és legvagyonosabb földbirtokos családjának sarja, felvilágosult, őszinte szándékú, koncepciózus férfi volt. Midőn az ellenzéki, kossuthista Függetlenségi Párt vezetője lett röviddel a háború kitörése előtt, nemcsak azt tűzte ki céljaul, hogy új irányt szab a magyar külpolitikának: a hagyományos német szövetséget felváltja az antanthoz, s különösen a Franciaországhoz való közeledéssel, hanem azt is, hogy valóban liberalizálja az ország belpolitikai és társadalmi életét. Őszintén foglalkoztatta az elnyomott társadalmi osz-